

МІГРАЦІЯ В УКРАЇНІ: ПРИЧИНИ, ОСОБЛИВОСТІ, НАСЛІДКИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У даній статті звернено увагу на проблему масового виїзду українського населення закордон. Автором проаналізовано причини, які спонукають українців до еміграції та з'ясовано її наслідки для держави.

Ключові слова: трудова міграція, причини, наслідки.

Abstract

This article focuses on the problem of mass departure of the Ukrainian population abroad. The author analyzed the reasons that motivate Ukrainians to emigrate and found out its consequences for the state..

Key words: labor migration, causes, consequences.

Вступ

Міграція як явище розвивалась одночасно з людством, починаючи ще в епоху Великих географічних відкриттів (XV–XVII ст.), коли європейські держави захоплювали величезні території, створюючи світову колоніальну систему. Разом з динамічним поглибленням процесів інтеграції політичного, економічного, культурного життя країн світу почали також посилюватись міграційні процеси. На сьогодні, за даними доповіді ООН від 17 вересня 2019 року, кількість міжнародних мігрантів у світі досягла орієнтовної позначки у 272 мільйони людей, що становить 3,5% від всього населення. Зрозумілим є те, що такий рух населення має причини та здійснює вплив на стан економіки тих країн, в яких вона відбувається.

Результати дослідження

Міграційна ситуація в Україні характеризується стабільною, починаючи з 1994 року, чисельною перевагою еміграції над імміграцією. Більше того, еміграція набрала загрозливих для нашої держави масштабів. За даними Мінсоцполітики, закордоном перебуває близько 3.2 млн осіб або 18.5% населення України працездатного віку. Так, Україна входить у топ-10 країн-донорів мігрантів у світі. Які об'єктивні причини масового виїзду українців закордон та чим це загрожує державі?

Міграція населення – складний процес, що містить безліч подій, які тягнуть за собою зміну місця проживання. Ще у 1994 році Організація Об'єднаних Націй з-поміж найвагоміших причин, що спричиняють виникнення міграційних потоків з однієї держави в іншу, назвала економічну нерівність, бідність, погіршення умов навколишнього середовища, порушення прав людини, відсутність у певних регіонах світу миру і безпеки [1]. Можна виділити п'ять основних причин виїзду українців закордон:

- глибока економічна криза;
- падіння рівня життя;
- зростання безробіття;
- деградація системи безплатної освіти та медицини;
- воєнний конфлікт.

За результатами щорічного опитування Барометр щастя в Україні, проведеного Європейською Бізнес Асоціацією, 51% українців вважають власний рівень доходів недостатнім для нормального життя. Барометр щастя – це інтегральний показник, який враховує такі фактори, як рівень доходів, поточна робота, системи охорони здоров'я та освіти, соціальне життя та дозвілля, безпека, дотримання прав, екологія та загальний досвід життя у країні. Так, у 2019 році даний показник становить 2,61 балів із 5 можливих за шкалою Лайкерта. Згідно з World Happiness Report, Україна займає 133 місце зі 156 країн, а отже, входить в тридцятку найнещасливіших країн світу [2].

Головне питання полягає у тому, що пропонує український ринок праці, а що – іноземний. У вересні 2018 року середня заробітна плата за кордоном становила 30 056 грн, в Україні — 9 660 грн. При цьому для України бралися до уваги усі вакансії, для інших країн — переважно робітничі.

Зрозуміло, що людина зазвичай порівнює не лише заробітну плату, а й вартість життя в Україні та за кордоном. Українець, який заробляє на Батьківщині 11,5 тис грн, витрачає на оренду житла та комунальні послуги 3 тис грн, на інші товари і послуги — 6 тис грн. Таким чином, він заощаджує за місяць 2,5 тис грн. У таблиці 1 для порівняння взяті країни, до яких найбільш емігрують українці [3].

Таблиця 1 – Економічні можливості від працевлаштування в Україні та за кордоном

Країна	Середня зарплата вища на, %	Вартість життя вища на, %	Оренда житла вища на, %	Заощадження українця, на місяць, грн
Україна	-	-	-	2 500
Польща	149	40	57	15 494
Чехія	208	140	182	12 526
Німеччина	378	61	91	39 540
Португалія	210	95	316	11 461
Ізраїль	422	61	70	45 205

Попри те, що середня заробітна плата в Україні постійно зростає, вона ще дуже далека від того, що пропонують для заробітчани в інших країнах. Тому, за даними Державного комітету статистики, 71% трудових мігрантів головною причиною міграції назвали низьку зарплату в Україні. Ігор Бураковський, директор Інституту економічних досліджень і політичних консультацій, висловив свою думку щодо причин еміграції українців: «Водночас українці їдуть працювати за кордон не лише через низькі заробітки. Ринок праці сьогодні суттєво відрізняється від того, який був 5-10-15 років тому. Для багатьох людей зараз робота за кордоном – не стільки втеча від проблем, які є в Україні, а можливість самореалізуватися, подивитися на себе в іншому середовищі, набути соціальний досвід».

Трудова міграція в Україні характеризується [4]:

- значним фактичним обсягом, що не збігається із статистичними даними;
- в основному стихійним характером;
- значним здійсненням її через комерційні посередницькі структури, які не забезпечують дотримання прав трудових мігрантів;
- відсутністю в більшості належним чином оформлених документів на працевлаштування;
- масовими порушеннями прав трудових мігрантів;
- відсутністю договорів, спрямованих на захист прав працівників-мігрантів з більшістю держав, в яких працюють трудові мігранти з України.

Варто зазначити, що трудова міграція має як позитивні, так і негативні наслідки для економіки України. Трудова міграція сприяє активізації грошового, валютного притоку в країну. Так, за даними Світового банку, станом на 9 квітня 2019 року заробітчани перерахували в Україну 14 мільярдів доларів. За попередній рік сума переказів склала 10,9 мільярдів доларів, що становило 8,3% ВВП. Грошові перекази мігрантів є важливим джерелом доходу домогосподарств, члени яких працюють за кордоном. Крім того, накопичений мігрантами стартовий капітал може використовуватись для створення малих та середніх підприємств після повернення їх додому, що сприяє розвитку в країні підприємницької активності та формуванню середнього класу. До позитивних наслідків можна віднести й накопичення людського потенціалу особами, що виїжджають за кордон та повертаються з часом в Україну, їх збагачення новим професійним та життєвим досвідом [5].

Найбільш негативним наслідком трудової міграції є втрата висококваліфікованих кадрів або так званий «відтік мізків». Для країни це означає, по-перше, відсутність віддачі від інвестицій в людський капітал, а саме – серед осіб, що отримали освіту за рахунок держави та виїхали після цього за кордон, по-друге, зменшення кількості платників податків та відсутність відрахувань від заробітної плати мігрантів у соціальні та пенсійні фонди. «Ми втрачаємо кваліфіковані кадри через те, що люди, яких підготували в Україні, в тому числі, за державні гроші, працюють за кордоном. Мовиться не про найвищу кваліфікацію, а представників робітничих, інженерних професій, також пов'язаних із медициною. Це професії, які забезпечують наш добробут. Без будівельників, мулярів, теслярів не

можна розвивати те, що забезпечує наше нормальне функціонування. Лікарі – це здоров'я громадян у суспільстві», - Ігор Бураковський.

Висновок

Отже, масовий виїзд українців закордон – відомий усім факт. Сьогодні кількість українських емігрантів становить 18,5% всього населення країни. Найбільш очевидною причиною такої ситуації є низький рівень заробітної плати, за якого при постійному зростанні цін більшість українців не можуть забезпечити свої сім'ї усім необхідним. Порівнюючи економічні можливості українця від працевлаштування в Україні та закордоном, можна зробити висновок, що, незважаючи на значно вищу вартість життя закордоном, він буде заощаджувати набагато більше коштів, працюючи закордоном. Серед інших причин еміграції українців: економічна криза, політична ситуація, незахищеність, деградація систем освіти й медицини, можливість самореалізації тощо. Грошові перекази трудових мігрантів в Україну є позитивним наслідком міграції, оскільки врівноважується платіжний баланс країни. Проте відбувається скорочення працездатного населення, відтік кваліфікованих кадрів, які забезпечували добробут нації. Якщо рівень життя в Україні буде погіршуватись надалі, кількість емігрантів все зростатиме.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бортник Н. Спонукальні причини міграції в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Н. Бортник, І. Жаровська, М. Цьвок. – 2017. – С. 83 – Режим доступу до ресурсу: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13311/14.pdf>.
2. Топ-5 причин трудової міграції з України [Електронний ресурс] // Економічна правда. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://www.epravda.com.ua/_barcelona/news/2019/06/13/648752/index.amp.
3. Мальченко В. Трудові мігранти. У яких державах українцям працювати вигідніше [Електронний ресурс] / Вікторія Мальченко // Економічна правда. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2019/04/23/647290/>.
4. Тимофеев А. Проблеми зовнішньої трудової міграції в Україні: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ / Андрій Тимофеев // Синопис: текст, контекст, медіа. – Київський університет імені Бориса Грінченка – 2013.
5. Демьяненко К. О. Наслідки та причини активізації трудової міграції в Україні / К. О. Демьяненко, М. О. Кримова // Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. – 2018. – С. 175-179.

Бондарчук Аліна Віталіївна — студентка групи МЗД-176, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: alya.bondarchuk.2017@gmail.com

Науковий керівник: Благодир Лілія Миколаївна — доцент кафедри менеджменту і моделювання в економіці, Вінницький національний технічний університет, Вінниця